

Відгук
офіційного опонента,
кандидата мистецтвознавства
Андрушко Людмили Миколаївни
на дисертацію **Гаврилюка Романа Миколайовича**

**ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО ВИЖНИЦЬКОЇ ШКОЛИ:
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСЬКІ ТВОРЧІ КОНЦЕПЦІЇ**

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.06. – декоративне і прикладне мистецтво

Актуальність теми дослідження засвідчена тією обставиною, що однією з проблем сучасного мистецтвознавства, його історико-мистецької галузі є збереження і використання надбань минулого. У розвитку культури визначальними чинниками її поступу є традиції та новації. Дисертаційна робота Гаврилюка Романа Миколайовича – це ґрунтовне дослідження, яке охоплює великий пласт фактичного матеріалу. Автор здійснив вдалу спробу дослідити одне з важливих і маловивчених явищ у вітчизняному декоративно-прикладному мистецтві – розвиток декоративно-ужиткового мистецтва вижницької школи. Роман Гаврилюк скрупульозно вивчив і проаналізував етапи становлення вижницької мистецької школи та сучасний стан функціонування мистецького осередку, синтез традицій і новаторські підходи у творчості митців Вижниччини. Комплексне дослідження сприяло виявленню закономірностей формування мистецьких традицій, визначенню чинників, що характеризують типологію і художні особливості виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

У процесі створення нових виробів із дерева, металу, глини відносини між традиційними та інноваційними початками виявляються завжди, і саме вони визначають динаміку культури повсякденності, а отже, культури загалом. Сьогодні в Україні вкрай важливою є національна свідомість її жителів, особливо патріотично налаштованої молоді, крім того, посилюється

зацікавлення витоками традиційної культури. Зокрема, це стосується популяризації старовинних комплектів народного вбрання, а також прикрас із металу, розроблених на їхній основі, які щораз частіше використовуються останніми десятиліттями під час громадських урочистостей та родинних свят. У наш час створюються також комплекти святкового, сценічного одягу та доповнення до нього з використанням матеріалів, техніки й оздоблення, споріднених із традиційними. Крім виконання основних практичної та естетичної функцій, вони виступають репрезентантами української культури. Дизайнери у проектуванні сучасного костюма все активніше звертаються до текстилю та виробів зі шкіри з етнічними мотивами. Тому виявлення й характеристика засобів виразності текстилю, вишивки, виробів із дерева, металу у вижницькому мистецькому осередку, висвітлення та узагальнення творчого досвіду народних майстрів посилює актуальність представленої до захисту дисертації.

З огляду на актуальність теми дисертант поставив перед собою мету і визначив низку найважливіших завдань, які заклали зміст роботи.

Як науковий дослідник, очільник Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка, член Спілки дизайнерів України Роман Гаврилюк мав змогу спілкуватися з багатьма сучасними майстрами, ознайомитися з їхніми творами, що перебувають у приватних майстернях та колекціях як в Україні, так і за кордоном. Роман Гаврилюк працює разом зі студентами над створенням авторських колекцій, де основним джерелом творчості є народні традиції виготовлення та оздоблення творів декоративно-ужиткового мистецтва. Оцінка мистецтвознавця і досвід художника-дизайнера поєдналися воедино у дослідженні. Такий досвід неперервного мистецького діалогу, уважне вивчення творчих здобутків стало міцним ґрунтом наукового дослідження.

Оформлення роботи. Дисертація оформлена відповідно до вимог. Висновки належним чином аргументовані та пов'язані з поставленими у роботі завданнями.

Оцінюючи *основні положення та висновки дисертації, що виносяться на захист*, необхідно підкреслити їхню теоретичну обґрунтованість, комплексність, орієнтацію автора на формування власної позиції.

Наукова новизна, оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації та їхньої достовірності. Новизна наукових положень дисертаційного дослідження Р. Гаврилюка полягає в тому, що вперше на основі систематизації, аналізу й узагальнення зібраних матеріалів комплексно досліджено твори декоративно-ужиткового мистецтва вижницького мистецького осередку кінця XIX – початку XX ст. як явище народного мистецтва; здійснено розширений історіографічний аналіз літературних джерел за темою дисертації; проаналізовано особливості розвитку та виявлено основні чинники формування вижницького мистецького осередку в історичному аспекті; зібрано та систематизовано фактологічний матеріал, який стосується різних етапів діяльності Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка; окреслено специфіку діяльності Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка на сучасному етапі у системі мистецьких закладів освіти України; виокремлено традиційні різновиди декоративно-ужиткового мистецтва у контексті вижницької мистецької школи та особливості їхнього розвитку на сучасному етапі, а також виявлено кращі зразки творчих робіт й окреслено оптимальні шляхи поєднання народних традицій і нових творчих підходів у діяльності сучасної вижницької мистецької школи; під час польових досліджень зафіксовано, проведено атрибуцію та введено в науковий обіг значну кількість фактологічного матеріалу.

Перший розділ *«Історіографія. Джерела. Методика дослідження»* засвідчує добру обізнаність Р. Гаврилюка з історіографією обраної теми. До аналізу залучено основні фахові праці відомих учених, статті й розвідки малознаних дослідників, краєзнавців, які окреслюють процеси виготовлення вишивки, текстилю, одягу, виробів із дерева та металу. Не оминув увагою автор і деяких науковців, у публікаціях яких порушені питання, дотичні до проблематики дисертації.

Заслужує похвали ретельно зібраний і належно опрацьований великий фактологічний матеріал – орнаментальні тарілки, барильця, вази, топірці, хрести, різні рами, скрині, набори письмового приладдя, інкрустовані столи, табакерки, лускоріхи, металеві пряжки для прикрас, згарди, які є важливим джерелом дослідження теми. Дисертант докладно вивчив фонди провідних українських архівів, колекції творів обласних і краєзнавчих музеїв, музейних кімнат і приватних збірок.

Багатою і репрезентативною є джерельна база дисертації (241 позиція). Дослідник виявив й використав матеріали українських і польських видань, інформацію тогочасної періодики, опрацював статистичні матеріали та фонди вітчизняних архівів. Зазвичай ставлення автора до джерел є критичним, він враховує ступінь їхньої об'єктивності у відображенні стану художніх виробів окресленого періоду, вдається до порівняльного аналізу джерел. Усе це дало змогу Р. Гаврилюку підготувати ґрунтовну наукову працю з поставленої проблеми, на основі численних достовірних фактів провести мистецтвознавчий аналіз, що вирізняється зверненням до народних традицій як до цілісного явища в історії українського декоративного мистецтва.

У першому розділі дисертант виявив себе неупередженим дослідником, який не відступає від істини, не догоджає кон'юнктурним інтересам, не проводить історіографічний аналіз за принципом якихось прикрашань чи ідеалізації поглядів окремих авторів. Він не лише систематизував й класифікував вітчизняні наукові праці та джерела, а й проаналізувала публікації польських науковців, в тому числі й такі, які донедавна були малодоступними для вітчизняних мистецтвознавців. Такий підхід дав змогу не плисти у руслі джерельної інформації, а поставити під сумнів деякі твердження та викласти власне бачення проблеми. Використана наукова література, на нашу думку, допомогла дисертанту об'єктивно розкрити тему, надати дослідженню наукової правдивості, належної широти.

Ретельне дослідження залучених до аналізу джерел слугувало для Р. Гаврилюка підставою для обґрунтованого висновку, що в цих працях твори

декоративно-ужиткового мистецтва розглянуто в загальних рисах і не розкрито основні етапи формування промислів на досліджуваних територіях, особливості формотворення, колориту та орнаментики. Твори декоративно-ужиткового мистецтва стають предметом наукових зацікавлень із другої половини ХХ ст. Українські вчені, етнографи та мистецтвознавці певною мірою зачіпали тему дослідження.

У другому розділі *«Історія та етапи розвитку мистецької школи у Вижниці»* проаналізовано історію вижницького навчального закладу, тісно пов'язану зі суспільно-політичними змінами, входженням буковинських земель до різних державних формацій.

Загалом можна погодитися з твердженнями автора про те, що важливим етапом розвитку мистецької школи у Вижниці став період другої половини 50-х – початку 70-х років минулого століття. У той час у діяльності вижницького навчального закладу знайшли відображення процеси подолання наслідків сталінського режиму і національного відродження часів «відлиги», несподіваного продовження репресій і становлення брежнівського «тихого тоталітаризму» (с. 74).

Дослідник акцентує на тому, що надзвичайної ваги набуло встановлення взаємовигідних зв'язків із Львівським державним інститутом декоративного мистецтва (нині Львівська національна академія мистецтв), входження в новостворений західноукраїнський навчальний комплекс (с. 74).

Визначено, що від початку 2000-х рр. розпочинається період співпраці Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка з Чернівецьким національним університетом ім. Ю. Федьковича.

У третьому розділі *«Синтез традиційних і новаторських підходів у творчих здобутках викладачів і випускників Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка»* проаналізовано своєрідні локальні риси, традиційні та новаторські підходи у творчості майстрів ужиткового мистецтва вижницького художнього осередку: студентів, випускників, викладачів коледжу. Автор цілком логічно та обґрунтовано

зазначає, що аналіз мистецьких творів викладачів і випускників Вижницького коледжу демонструє основний акцент на вивченні народних традицій, їхньому ґрунтовному засвоєнні, творчій інтерпретації. Надбання народного мистецтва набуває цілком нових вимірів актуальності. Загалом можна погодитися із запропонованими оцінками про те, що у деревообробництві майстри вижницької школи надають перевагу розкутій манері виконання, м'яким і плавним контурним лініям, легким і делікатним тональним переходам. У художніх виробах із дерева кристалізовано основні технологічні прийоми, що у своїй традиційності синтезуються з новими композиційними укладами. Вижницькі майстри використовують такі традиційні технологічні прийоми, як різьблення, гравіювання, тригранно-виїмчаста різьба тощо. Традиційні орнаментальні мотиви набувають нового естетичного рівня. Вироби майстрів з дерева вирізняються значним багатством форм та їхніх авторських модифікацій. У них функціональне призначення нерозривно поєднується із декоративним (с. 169). Від часу заснування у коледжі відділення художньої обробки металу тут використовували широкий спектр технологічних прийомів. Учні опановували теоретичні і практичні знання в ділянці литва, кування, карбування, гравіювання та ін. Своєрідною закономірністю стало також поєднання розмаїтих технік у різних комбінаціях. Студенти і випускники вижницького навчального закладу часто обирають для виконання своїх курсових і дипломних творів техніку кування. Впродовж минулих десятиліть з її допомогою в навчальних корпусах та на території навчального закладу створені декоративні скульптури, світильники, брами, лавки, конструкції для дашків над входами тощо (с. 169). Твори художнього ткацтва у доробку випускників вижницької школи різняться особливим пластичним чуттям кольору, в чому вбачаються потужні інспірації традиційного килимарства Буковини. Текстиль у їхніх творах відзначається контрастним колоритом, багатством фактури і специфічною пластикою ткані поверхні. Для порівняння, у вишивці насамперед робиться акцент на авторській інтерпретації візерункових символів різного смислового навантаження (с. 170).

Автор наголошує, що варто відзначити водночас особливий інтерес представників вижницької школи до новітніх ідей, внаслідок чого твори відзначаються оригінальністю форм і декору, стають самобутнім мистецьким явищем.

Розділ відзначається науковою новизною. У ньому окремо розглянуто технологічну етапність процесу формотворення і визначено зміну пропорцій виробів декоративно-ужиткового мистецтва відповідно до ареалу їхнього побутування.

Слід належним чином оцінити акцентування уваги автора на різноманітті технік оздоблення. Зазначено, що матеріали деякою мірою демонструють господарсько-економічні умови, художні вподобання населення, спорідненість і відмінність у способах обробки сировини між етнічними групами. Техніки оздоблення є показниками майстерності, багатовікових традицій, вироблених народними майстрами. Дослідник наголошує, що вивчення орнаментальних мотивів на виробах дало змогу провести систематизацію, визначити ареал побутування, порівняти види графічно-силуетної стилізації та виявити їхні народні назви.

Практичне значення наукового дослідження. Отримані результати дають поглиблене розуміння значення та місця народних традицій у створенні виробів декоративно-ужиткового мистецтва, сприяють розумінню традиції як динамічного процесу з чітко окресленими параметрами взаємодії різних аспектів творчості й життєдіяльності народу. Деякі положення роботи знайдуть подальший розвиток у працях із мистецтвознавства, етнології та етнографії; матимуть застосування в навчальній практиці вищих навчальних закладів художнього спрямування і коледжів під час читання курсів народного та декоративно-прикладного мистецтва, для створення навчальних посібників; у музейній практиці.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації. Повну і всебічну апробацію результатів дослідження підтверджує список публікацій автора, зокрема 7 наукових праць у фахових виданнях,

рекомендованих ДАК України. Основні положення роботи висвітлені у доповідях і повідомленнях на 11 всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях. Отож, заявлена тема достатньо повно і всебічно розкрита.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Автореферат дисертації вповні відображає її основний зміст і відповідає вимогам, що ставляться МОН України до авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Дискусійні положення та зауваження. Високо оцінюючи працю автора, висловлюємо декілька зауважень і побажань.

1. У розділі 2 варто доповнити текстову частину ілюстративним матеріалом: фото, схеми, портрети історичних діячів, репродукції творів декоративно-ужиткового мистецтва того часу, що надасть ваги та значущості теоретичним висновкам.

3. У розділі 3 Р. Гаврилук проводить аналіз художніх особливостей творів. Автор розглядає орнамент у тісному взаємозв'язку з технологічним процесом, що є важливим, проте фрагментарно і побіжно звертається до тлумачень окремих знаків. На нашу думку, слід розширити семантичне тлумачення знаків-символів зокрема та орнаменту загалом. Також доцільно було б звернути увагу на семантичні особливості кольору у декоруванні виробів, оскільки художнє значення та психо-фізіологічний вплив барв на людину є вагомими, що засвідчують наукові дослідження.

4. Ілюстративний додаток обсягом 135 світлин є значним внеском у дослідження, проте окремі ілюстрації мають незадовільну якість (3.1.25; 23.2.2; 3.2.28; 3.2.31; 3,2.38; 3.3.2; 3.3.14; 3.3.21).

5. У списку ілюстрацій також варто було б зазначити, які твори репродукуються вперше та уведені до наукового обігу.

Проте вказані зауваження не мають принципового значення, а лише рекомендаційний характер і жодним чином не впливають на підсумкову високу оцінку якості дисертаційної роботи.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. За структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, що встановлені ДАК України до кандидатських дисертацій. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури (241 позиція) і двох додатків, що оформлені окремою книгою: додаток А містить ілюстративний матеріал обсягом 314 світлин, додаток Б – апробації результатів дослідження. Основний зміст роботи (текст) викладено на 206 сторінках.

За змістом дисертація відповідає вимогам спеціальності 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво.

Структура роботи є логічною, цілком відповідає меті та завданням дослідження. Вона є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні. Зазначимо, що дисертація Гаврилюка Романа Миколайовича є однією з перших праць в Україні, яка присвячена дослідженню етапів становлення вижницької мистецької школи та сучасного стану функціонування мистецького осередку, синтезу традицій і новаторських підходів у творчості митців Вижниччини, підготовленою за паспортом спеціальності 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво. Дисертація побудована в логічній послідовності і цілком відповідає встановленим вимогам.

Загальний висновок

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних опублікованих праць Гаврилюка Романа Миколайовича дає підстави для висновку про те, що визначені здобувачем завдання наукового дослідження осмислені, ретельно опрацьовані і виконані на достатньо високому теоретично-методологічному рівні. Зібраний та узагальнений у дисертації матеріал є авторською спробою дослідити важливу наукову проблему. Дисертант з поставленими в роботі завданнями впорався успішно, виявив належну ерудицію та фахові навички. Дисертація Гаврилюка Романа Миколайовича є самостійним, оригінальним і завершеним мистецтвознавчим дослідженням на актуальну наукову тему, містить значну наукову новизну і має вагоме теоретичне і практичне значення.

Вважаємо, що дисертація *«Декоративно-ужиткове мистецтво вижницької школи: традиції та новаторські творчі концепції»* за науково-методичним рівнем та обсягом вирішення наукових проблем відповідає профілеві спеціалізованої вченої ради Д. 35.103.01 у Львівській національній академії мистецтв і вимогам ДАК Міністерства освіти і науки України та п. 13, п.14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р.), а її автор **Гаврилюк Роман Миколайович** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.06 – декоративне і прикладне мистецтво.

14 вересня 2020 р.

Офіційний опонент
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри філософії та політології
Львівського державного університету
внутрішніх справ

Людмила АНДРУШКО